

ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Доходи місцевих бюджетів формуються з різних джерел, причому порядок їхнього формування залежно від джерела регулюється різними законодавчими актами, але суть формування цих різних джерел одна. Податкові чи неподаткові надходження від підприємств усіх форм власності та від населення, які об'єднуються у фінансові ресурси і зосереджуються в місцевому бюджеті. Основним джерелом формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів є податки. Суть податків полягає насамперед в обов'язковому відчужуванні державою частини знову створюваної вартості.

Проблема формування доходної бази місцевих бюджетів останніми роками перебуває в центрі уваги науковців, працівників органів виконавчої влади і місцевого самоврядування та фінансових органів. Але на сьогодні спроби їх реформування в Україні не привели до створення зваженої системи розподілу повноважень між органами державної та місцевої влади. Не було розроблено адекватного механізму формування місцевих бюджетів і вирівнювання їх фінансових можливостей навіть із прийняттям Бюджетного кодексу України 27 липня 2001 р. В економічній літературі немає науково обґрунтованих положень формування доходної бази місцевого бюджету, яка відповідала б фінансовим вимогам покладених на місцеві органи влади повноваженням. Місцевий бюджет повинен бути потужним інструментом пристосування поточного рівня економічного та соціального розвитку країни до пріоритетів розвитку суспільства. В ідеальному випадку, він має бути складений як засіб збереження балансу інтересів між перспективами економічного росту та потребами соціального розвитку.

Дослідженням проблем формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податків присвятили свої праці такі вчені: Балацький Є. О., Боровик П. М., Вовна Н. І., Єфремова І. І., Ковалевич Д. А., Луніна І. О., Пасенко В. М., Піхоцька О. М., Покатаєва О. В.

Метою дослідження є визначення ролі податків у формуванні доходної частини місцевих бюджетів України. Однією з важливих умов побудови демократичної держави є самостійність і незалежність органів місцевого самоврядування. Європейська хартія про місцеве самоврядування, прийнята 15 жовтня 1985 року, передбачала відокремлення місцевих органів самоврядування від державної влади, повну незалежність і самостійність у здійсненні покладених на них функцій у межах їх компетенції [1].

Згідно з Бюджетним кодексом України доходи бюджету класифікуються за такими розділами як податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом і трансферти [2].

Місцеві бюджети в розвинутих країнах поповнюються переважно за рахунок податкових надходжень. Зокрема, у країнах – членах Європейського Союзу податкові надходження становлять близько 70%, у Швеції та Данії – понад 80% [3, с. 127]. У структурі доходів місцевих бюджетів України у 2015р., порівняно з попередніми роками, слід відмітити певне зростання частки податкових надходжень з одночасним зменшенням доходів від операцій з капіталом та надходжень до цільових фондів.

Так, податкові надходження зросли від 33,4% у 2010 р. до 40,8% у 2015 р. (без урахування міжбюджетних трансфертів). У 2015 р. їх обсяг становив 120,4 млрд. грн., що на 6,2 % більше від минулорічного показника. Найвагомим за обсягом джерелом доходної частини місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб. Він забезпечив 61,4% загальних надходжень місцевих бюджетів або 64,6 млрд. грн.

Незважаючи на стабільне зростання податкових надходжень місцевих бюджетів, все ж незначною залишається частка надходжень від місцевих податків. У той час як місцеві податки утворюють близько 46% прибуткової бази місцевих органів влади в Німеччині, 48% – у Швейцарії, 38% – в Італії, 45% – в Австралії, 44% – в Норвегії, 35% – в Японії, 66% – у США, 37% – у Великобританії [3, с. 127], в Україні частка місцевих податків і зборів у доходах

місцевих бюджетів становить 7% (основним чинником збільшення цієї частки є зростання надходжень єдиного податку). У зв'язку із цим виникає нагальна потреба реформування місцевих податків, щоб вони стали найвагомішим джерелом доходів у місцевих бюджетах, якими вони є у розвинених демократичних країнах.

Основними видами податків і зборів, що формують дохідну частину місцевих бюджетів є:

1. Податок на доходи фізичних осіб.
2. Плата за землю.
3. Місцеві податки і збори: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.
4. Збори за спеціальне використання природних ресурсів: плата за користування надрами, збір за спеціальне використання води, збір за спеціальне використання лісових ресурсів.

5. Екологічний податок.

Для забезпечення фінансової автономії місцевих бюджетів пропонується:

1. Зарахувати частки загальнодержавних податків до місцевих бюджетів: ПДВ у розмірі 15% податкових надходжень, податку на прибуток підприємств у розмірі 20% податкових надходжень. При цьому зарахувати ці надходження до I кошика бюджету міста, доходи якого враховуються у розрахунку міжбюджетних трансфертів та спрямовуються на виконання делегованих повноважень держави органами місцевого самоврядування.

2. Включити до складу місцевих податків і зборів податок на доходи фізичних осіб і плату за землю. При цьому державний бюджет не зазнає суттєвих втрат, а місцевий – отримує стабільне джерело наповнення. Це дасть можливість місцевим органам влади впливати на ставки даних податків.

3. Платежі за спеціальне використання ресурсів і екологічні платежі надати в розпорядження місцевим органам влади для ефективного фінансування витрат на раціональне природокористування та на охорону навколишнього середовища.

4. Удосконалити механізм адміністрування податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки: запровадити ставку податку залежно від оцінної вартості будівлі, та встановити вирахування з бази оподаткування: для квартири – 60 кв. м; для житлового будинку 100 кв. м.

5. Покращити податковий менеджмент у сфері місцевих податків і зборів, акцентуючи увагу на посиленні податкового контролю місцевих податків і зборів. Створити муніципальну податкову інспекцію, яка б займалась адмініструванням виключно податків, які спрямовуються до міського бюджету.

Отже, податки та збори мають суттєвий вплив на формування місцевих бюджетів. Особливо велику роль відіграє частка місцевих податків і зборів у забезпеченні фінансової автономії місцевих бюджетів. Якщо за рахунок власних податкових джерел місцеві органи влади могли фінансувати 60 – 80% своїх потреб, тоді їх залежність від рішень вищих органів влади стосовно дохідної частини місцевих бюджетів буде мінімальною. Це приведе до зростання рівня політичної незалежності та фінансового забезпечення місцевого самоврядування, сприятиме економічному зростанню держави.

Література:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Ukrainian/122-Ukrainian.pdf>.

2. Бюджетний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17>.

3. Науменко А.М. Напрями підвищення дохідності місцевих бюджетів / А.М. Науменко. // Держава та регіони. – 2009. – №5. – С. 127-133.